

RUED LANGGAARD UDGAVEN 7 EDITION WILHELM HANSEN

Rued Langgaard: Symfoni nr. 5, version 2 “Steppenatur (Sommersagnsdrama)” (BVN 216)

Kritisk førsteudgave ved Bendt Viinholt Nielsen

Forord

Om symfoni nr. 5, version 2

Symfoni nr. 5 udgør en særlig ‘værkfamilie’ i Rued Langgaards produktion. Udgangspunktet er orkesterværket *Sommersagnsdrama*, som blev komponeret 1917-18 og uropført under Nordisk Musikfest i København den 16. juni 1919 under ledelse af Frederik Schnedler-Petersen. Efter en revision i 1941 fik dette værk titlen *Saga blot* (BVN 140). I 1920 komponerede Langgaard så *Symfonisk Festspil* (BVN 166), der blev baseret på *Sommersagnsdrama*, men som rummer et nyt mellemafsnit og en ny slutning og i øvrigt er betragteligt kortere. Komponisten dirigerede selv uropførelsen af *Symfonisk Festspil* i Dansk Koncertforening den 20. april 1921, og året efter blev værket opført i Berlin med Blüthnerorkestret og i Wien med Wiener-symfoniorkestret, begge gange under ledelse af den tyske dirigent Hans Seeber-van der Floe. Det næste skridt tog Langgaard, da han i 1926 forkortede og reviderede *Sommersagnsdrama* og præsenterede det ved en koncert den 11. april 1927 i København under betegnelsen Symfoni nr. 5 (én sats). Det er den version, som komponisten senere selv døbte “version 1”, og som blev publiceret af Rued Langgaard Udgaven i 2002.

Omkring 1930 tog Langgaard igen fat i disse værker. Øjensynlig havde han i første omgang fokus på version 1, som han nu forsynede med titlen *Symfoni à la russe*. Det ser ud til, at han dernæst overførte denne betegnelse til *Symfonisk Festspil*, hvis hovedtitel han forinden havde ændret til “Symfoni nr. 5 (F-dur)”. Der var tale om en overvejelses- og overgangsfase, som afspejles i kildematerialet på lidt forvirrende vis, ikke mindst hvad angår de titler, Langgaard knyttede til de tre partiturer, der forelå, og som snart var betegnet *Elverspil* eller *Elverland* og snart *Symfoni à la russe* eller *Steppevidder*. En afklaring indtræder dog, da Rued Langgaard i sommeren 1931 går i gang med at komponere en ny version af værket med *Symfonisk Festspil* som det umiddelbare udgangspunkt. Han benyttede simpelthen partituret til dette værk som kladde til den nye version. Enkelte korte passager skrev han dog af fra Symfoni nr. 5, version 1, og så tilføjede han en del nykomponeret materiale. De foreliggende skitser til de nye afsnit er dateret 8. juni og 31. juli 1931, og partiturrenskriften er på første nodeside dateret 8. juni. Manuskriptet blev afsluttet den 5. august 1931 på Thurø, hvor Rued og Constance Langgaard tilbragte sommeren 1931 (fra 1. juli til 15. august).

Kilderne rummer notater, der viser, at Langgaard var optaget af at give denne nye version af symfonien en mere logisk og klar storform, end tilfældet var med den rapsodiske version 1. For at pointere dette knyttede han overskriften “Sonate” til værkets hoveddel, og den afsluttende koda kaldte han “‘Sonate’ con Variazioni” (t. 351 ff.). Det nykomponerede fra 1931 omfatter primært to større afsnit, nemlig t. 190-276 samt hele værkets slutning fra t. 461 (med undtagelse af 6 takter). Rundt regnet to tredjedele af kompositionen udgøres således af mere eller mindre reviderede passager fra *Symfonisk Festspil* og Symfoni nr. 5, version 1.¹⁾

Den første titel på denne nye version var *Symfoni nr. 5 (à la russe)*, en titel, hvis baggrund formodentlig er, at Langgaard anvender et “russisk klokkemotiv” i værket, nemlig det motiv, som i

nærværende udgave præsenteres i træblæserne i t. 38-40. Motivet findes også i både version 1 og i *Symfonisk Festspil*. Der er vel også træk i gestik og instrumentation, som leder tankerne hen på Tjajkovskij, men måske snarere i den første version, end i den her udgivne. Det fuldførte partitur blev efter kort tid omdøbt til *Elverland*, og i denne sammenhæng var der en overgang knyttet et motto til kompositionen i form af et citat fra en dansk folkevise: "Og de red ind i det Elverland, der Sol skinner rød som Lue" (Langgaard fandt dette citat hos Thor Lange i *Langt borte*. Kbh. 1917; s. 188). Et par år senere finder vi titelvarianten *Elvervang* i kilderne, men da Langgaard i oktober 1936 indsendte partituret til Statsradiofonien som programforslag, havde han besluttet sig for den titel, der blev den endelige, dobbelttitlen *Steppenatur (Sommersagnsdrama)*. Betegnelsen "version 1" og "version 2" om hhv. 1926- og 1931-redaktionen af symfonien blev indført af Langgaard i 1930'erne, måske allerede i 1933. Betegnelsen "version 2" findes ikke i renskriften til den her udgivne version, men partituret til 1926-versionen (RLS 17,2) er på titelbladet betegnet *Version 1*, og sammesteds hedder det om 1931-versionen: *Omarbejdet. 1931. (2den Version)*. Alt tyder således på, at Rued Langgaard har betragtet de to versioner som sideordnede.

Der kendes intet uddybende motto eller notat fra komponistens hånd til belysning af symfoniens dobbelte titel. Hvorledes sammenhængen mellem sommerens nordiske elverstemninger og de russiske steppers natur skal ses, er derfor ikke godt at vide. Langgaard har måske blot ønsket at dække værket på én gang russiske og nordiske tone ind. Og både stepper og nordisk elverland har nok stået for Langgaard som et billede på noget mystisk og eksotisk, et slags eventyrland, som man ledes ind i og ud ad igen via den 'tågede', sordinerede strygermusik, som værket begynder og slutter med.

Symfonien blev antaget af Statsradiofonien til opførelse og uropført i radioen den 8. juni 1937 af Radio-Symfoniorkestret under Launy Grøndahls ledelse. Der var tale om en direkte transmitteret studieopførelse uden publikum, og det udløste ingen anmeldelser. Næsten 40 år senere blev værket udsendt anden gang i radioen den 15. juni 1976 i en produktion med Sønderjyllands Symfoniorkester, dirigeret af Carl von Garaguly. Den første koncertopførelse fandt sted i Tivolis koncertsal, hvor Radiosymfoniorkestret den 14. maj 1991 blev dirigeret af Neeme Järvi. Året efter så to cd-indspilninger dagens lys, dels netop med Radiosymfoniorkestret og Neeme Järvi, dels med Artur Rubinstein-filharmonikerne fra Lodz (Polen) under ledelse af Ilya Stupel som led i dette orkesters samlede indspilning af symfonierne. Thomas Dausgaard har senere indspillet både version 1 og 2 i sin nyfortolkning af symfonierne med DR Symfoniorkestret.²

Noter

- 1) Revisionsberetningen rummer en oversigt over, hvilke takter, der går igen i de tre værker.
- 2) De tre indspilninger er på henholdsvis Chandos (CHAN 9064), Danacord (DACOCD 407) og Dacapo (8.224215). Sidstnævnte indspilning udkom 2009 i SACD-version i boksen *Rued Langgaard The Symphonies* (6.200001).

Bendt Viinholt Nielsen, sep. 2010